

پژوهشی در طرح و نقش قالی ساروق، مُشک‌آباد و محل

تاریخ دریافت: ۹۹/۰۴/۱۱

تاریخ پذیرش: ۹۹/۰۴/۲۸

کد مقاله: ۱۹۹۱۵

محمد افروغ^۱

چکیده

یکی از مهمترین قطب‌های بافندگی در ایران، استان مرکزی و به‌طورخاص منطقه سلطان‌آباد قدیم یا اراک امروزی است. مکتب قالی‌بافی اراک، منظومه‌ای وسیع است که هر منطقه از آن دارای روستاهای کثیری است و در بافندگی و تولید قالی‌های متنوع از منظر فن‌شناختی (شیوه بافت) و زیباشناختی (طرح و نقش، رنگ‌بندی و ابعاد)، قصه‌ای مجزا دارد. از منظر پژوهش و در بُعد معرفی، قالی‌بافی اراک با داشتن پیشینه‌ای غنی در تولید و صادرات قالی، مورد غفلت واقع شده‌است. در این مقاله سعی بر آن است تا ضمن معرفی مکتب قالی‌بافی اراک، سه کانون بافندگی از این مکتب یعنی ساروق (کانون قالی‌های افسانه‌ای و صاحب برند جهانی)، مُشک‌آباد و محل معرفی و نمونه‌های برجسته‌ای از طرح‌ها و نقشه‌های این مناطق که رواج و معروفیت بیش‌تری دارد، معرفی، بررسی و تحلیل شود. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد، مهم‌ترین و برجسته‌ترین طرح‌ها و نقشه‌های قالی ساروق، طرح لچک و ترنج است که در انواع بی‌شماری از شکل‌ها و رنگ‌بندی‌های گونه‌گون طراحی، تولید و صادر شده‌است. همچنین طرح‌های رایج در منطقه مُشک‌آباد شامل طرح قدیمی و اصیل گل‌حنا و نیز طرح‌های ترمذ و بازوبندی است و از طرح‌های برجسته محل (قالی‌های محلی و درشت‌بافت)، به طرح و نقش‌های افشان و ترنج لوزی اشاره کرد. مهم‌ترین یافته این‌که، مکان و منطقه‌ای به‌نام "محل" وجود ندارد و این نام درواقع به قالی‌های محلی و درشت‌بافتی گفته می‌شود که غالباً تا پیش از استقرار شرکت‌های داخلی و خارجی، جهت تولید قالی‌های نفیس و صادراتی و بعد از آن بافته می‌شد، گفته می‌شود. این تحقیق از نوع بنیادین و روش تحقیق از نوع توصیفی - تحلیلی است. شیوه گردآوری داده‌ها غالباً میدانی و در بخشی محدود، کتابخانه‌ای است.

واژگان کلیدی: اراک، سلطان‌آباد، قالی، طرح و نقش، رنگ